

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

В епоху науково-технічного прогресу, невинної цифровізації та глобалізації суспільства лексикографія займає чільне місце у колі інтересів як українських, так і зарубіжних науковців. Поява нових винаходів призводить до збагачення мови, а відтак існує нагальна потреба кодифікації новоутворених та/або запозичених словникових одиниць.

Упродовж свого становлення та розвитку лексикографія неодноразово зазнавала змін та уточнень предмету свого дослідження. У 60-х роках ХХ століття лексикографи прагнули, з однієї сторони, обмежити обсяг тлумачних словників тієї чи іншої мови, а з іншої – створити низку диференційованих словників різних типів, зокрема словник топонімів місцевості, застарілих слів, історизмів та архаїзмів, термінологічної та іншої лексики.

У 90-х роках ХХ століття вектор досліджень лексикографії спрямовано у двох напрямках: 1) детальний опис мовних одиниць; 2) створення спеціальних словників для конкретних цілей (наприклад, навчальної) та опису відповідного лексичного прошарку (сленгізмів, діалектизмів, неологізмів, жаргонізмів, професіоналізмів, термінів і т.д.). Таким чином, дослідження здійснювалися у двох діаметрально протилежних площинах, балансуючи між тенденцією до уніфікації словника та тенденцією до вузької спеціалізації лексикографічного видання.

Згодом постало питання розширення типів та жанрової палітри словників (К.С. Горбачевич, П.Н. Денисов, Ю.М. Караулов та інші). Відтак наприкінці 90-х років ХХ століття чітко розмежування словників різних типів нівелюється, і набувають популярності лексикографічні видання змішаного (комплексного, універсального) типу, зокрема тлумачно-перекладний, етимолого-фразеологічний та інші словники. Затребуваність цих словників аргументується неоднорідними потребами читачів, зумовленими їх професією, рівнем знань, сприйняттям тощо (Дубичинский, 1992, с. 12-19).

У зарубіжній лексикографії входить вжиток термін “user’s perspective” або ж стратегія орієнтації на потенційного користувача лексикографічного видання (Хартманн, 1997, с. 5-18). Особливої ваги цей підхід набуває у перекладній лексикографії, яка покликана сприяти встановленню еквівалентних співвідношень між лексичними

одинацями різних мов. Однак, варто зазначити, що важко стверджувати абсолютну принципову рівнозначність мовних одиниць навіть споріднених мов. Таким чином, перекладач виконує роль посередника не лише у контексті мов, а й культур та відповідного світосприйняття (Егошина, 2011, с. 272).

З розвитком нових галузей знань принципової важливості набувають спеціальні тезауруси, які сприяють швидкому та якісному інформаційному пошуку користувача та є інформативними довідниками, призначеними для конкретних дослідницьких цілей (Карпова, 1996, с. 38-47).

Лексикографія ХХІ століття має низку притаманних рис. Зокрема характеризується орієнтованістю не на лексикографа та безпосередньо тип лексикографічного видання (*lexicographer-centered, dictionary-centered*), а на потенційного користувача (*user-centered, learner-centered*). Відповідно основне завдання лексикографа полягає в укладанні словника, що відповідає вимогам та запитам читацької аудиторії (Егошина, 2011, с. 273). Жанрова палітра лексикографічних видань продовжує розширюватися та урізноманітнюватися, зростає популярність спеціальних словників та довідкових видань (Bergenholtz, 2003, с. 171-196). Ці лексикографічні видання надають вичерпну інформацію про відповідні лексичні прошарки відповідно до стилістичних, територіальних, хронологічних та термінологічних принципів і покликані задовольнити потреби фахівців різних галузей знань, надаючи можливість як носіям мови, так і іноземцям підвищити рівень своєї професійної, лінгвістичної та культурної компетентності.

У традиціях західної, а згодом і східної лексикографії особливо актуальним вбачається здійснення соціологічних опитувань потенційних читачів (*sociology of a dictionary user*) для вивчення їх потреб та запитів. Цікавою, на наш погляд, є думка паралельного анкетування (*simultaneous feedback*) для отримання одночасного зворотного відгуку читача (De Schryver, 2001). Вдаючись до цього методу лексикографи отримують корисну інформацію для покращення лексикографічного видання вже на етапі його укладання, що сприяє створенню якісного лексикографічного видання. Серед інших позитивних моментів цього методу варто зазначити можливість (Lew, 2002, с. 267-271):

- широкого охоплення цільової аудиторії,
- порівняно прийнятної вартості проведення процедури,
- швидкої обробки статистичних даних, а також
- широке поширення електронних версій анкетувань.

Важливо пам'ятати, що зміст опитувальників та анкет як засобів моніторингу повинен мати оціночну спрямованість, тобто виявляти параметри та умови використання відповідного лексикографічного видання, а також рівень і міру володіння навиками користування словником. У результаті якісно проведеного анкетування та/або інтерв'ю підвищується коефіцієнт перспективності словника (Денисов, 2011, с. 24-33).

У результаті повної комп'ютеризації прикметними рисами сучасної лексикографії є використання електронних корпусів як основи створення реєстру (Егошина, 2011, с. 273). Корпуси становлять чисельні електронні банки автентичних мовних даних, що сприяють укладанню словників різних жанрів та якісному вивченню іноземних мов (Карпова, 2000, с. 63-72).

Незважаючи на вагомий крок у розвитку сучасної лексикографії, маємо й певні виклики, зокрема невирішеними залишаються питання порядку відбору реєстру, організації мікро- та макроструктури словника, принципи корегування, розробки систем поміток її індексації, а також функції та типологія словників, що становлять предмет подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Денисов, К. М. (2011) «Перспектива пользователя» как перспективный путь развития лексикографической науки. *Ивановская лексикографическая школа: традиции и инновации*. Иваново: ИВГУ. С. 24-33.
2. Дубичинский, В. В. (1992) Лексические параллели в лексикографической практике. *Современные проблемы лексикографии*. Сборник научных трудов. Харьков. С. 12-19.
3. Егошина, Н. Б. (2011) Изучение “перспективы пользователя” для лексикографирования нестандартной лексики и профессиональных языков. *Известия вузов. Серия “Гуманитарные науки”*. Филология и лингвистика. 2(4). С. 270-275.
4. Карпова, О. М. (2000) Новые тенденции в современной лексикографии. *Лексика и лексикография*. Вып. 11. М.. С. 63-72.
5. Карпова, О. М. (1996) О лексикографической форме тезауруса в англоязычной лексикографии. *Лексика и лексикография*. Российская Академия наук, институт языкознания. М. С. 38-47.
6. Хартманн, Р. Р. (1997) К. Теоретические и практические аспекты лексикографии. *Теоретические и практические аспекты лексикографии*. Межвузовский сборник научных трудов. Отв. редактор О.М. Карпова. Иваново: ИВГУ. С. 5-18.

7. Bergenholtz, H., Tarp, S. T. (2003) Two opposing theories: on H.E. Wiegand's recent discovery of lexicographic functions. *Hermes, Journal of Linguistics*. № 31. Aarhus. P. 171-196.

8. De Schryver, G. M., Prinsloo, D. J. (2001) Dictionary-making process with "Simultaneous feedback". *Proceedings of the ninth EURALEX International Congress*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/237308088_Dictionary-Making_Process_with_'Simultaneous_Feedback'_from_the_Target_Users_to_the_Compilers

9. Lew, R. (2002) Questionnaires in dictionary use research: A reexamination. *Proceedings of the tenth EURALEX International Congress. EURALEX 2002*. Ed. By A. Braasch, C. Povlsen. Vol. 1. Copenhagen: Center for Sprogteknologi. P. 267-271.

*Чоботар Олексій
Вінниця*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ТЕМ ПРАКТИЧНОГО КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ МЕТОДІВ

Як відомо, тематична інформація (лексика, факти, терміни, дати, події тощо), закладена у підручниках і посібниках з іноземної мови, по-перше, обмежена за обсягом і кількістю, а, по-друге, з часом частково або навіть повністю застаріває, і тому постійно потребує періодичної («відтермінованої») актуалізації, тобто випуску нових версій цих підручників і посібників.

Поточна («термінова») актуалізація змісту тем зазвичай відбувається шляхом пошуку викладачем нової інформації в Інтернеті і залучення її у навчальний процес без особливої попередньої обробки (скорочення, перефразування, адаптації, редагування тощо). Зокрема, однією з таких об'єктивних можливостей оновлення змісту навчальної інформації до теми «Свята» є використання повідомлень про заснування нових свят. Наприклад, на сайті Конфедерації роботодавців України, яка входить до Міжнародної коаліції рівної оплати праці (ЕРІС), нещодавно було повідомлено, що 18 вересня 2020 року було вперше відзначено Міжнародний день рівної оплати праці. Його основним слоганом було визначено «Відновлення кращого майбутнього праці шляхом забезпечення рівності в оплаті праці» (Конфедерація, 23.09.2020). Методичне опрацювання цього